

In the name of Allah, the compassionate, the merciful
به نام خداوند بخشنده مهربان

سرشناسه:	حسینی، سیدعلی، ۱۳۵۶
عنوان و نام پدیدآور:	رابطه رفاه اقتصادی و معنویت از دیدگاه قرآن و حدیث / سیدعلی حسینی
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۴۴۳ ق = ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری:	۲۴۶ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س م
مرجع تولید:	مجتمع آموزش عالی مشهد مقدس
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۳۱۵-۰۷۵-۳
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۴۰۲
یادداشت:	کتابنامه: ص. [۲۳۳]-۲۴۷؛ همچنین به صورت زیرنویس
موضوع:	رفاه اجتماعی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام / Public welfare -- Religious aspects -- Islam رفاه اجتماعی -- جنبه‌های قرآنی / Public welfare -- Qur'anic teaching معنویت -- اسلام / Spirituality اقتصاد رفاه / Welfare economics
شناسه افزوده:	جامعة المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	Almustafa International Translation and Publication center / Almustafa International University
رده بندی کنگره:	۲۳۰BP
رده بندی دیویی:	۴۸۳/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی:	۸۷۸۱۲۹۳
این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است	BP1196

رابطه رفاه اقتصادی و معنویت از دیدگاه قرآن و حدیث

مؤلف: سید علی حسینی

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ / شمارگان: ۵۰۰

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸ تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴

تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵

◀ ایران، قم، بلوار محمد امین، سه راه سالاریه تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶

✉ miup@pub.miu.ac.ir 🌐 pub-almustafa.ir 📷 pub_almustafa

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

● مدیرانتشارات: مصطفی نوبخت ● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری ● ناظر چاپ: ایوب جمالی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

رابطه رفاه اقتصادی و معنویت از دیدگاه قرآن و حدیث

سید علی حسینی

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فرآوری اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی، درگرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعه المصطفی علیه السلام العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

مقدمه ۱۳

بخش اول: کلیات

۱. ضرورت بحث ۱۷

۲. تعریف واژگان ۱۹

مفهوم رفاه ۱۹

تعریف مارشال از رفاه ۱۹

تعریف پیگو از رفاه ۲۰

تعریف رفاه در بیان دیگر ۲۱

مفهوم معنویت ۲۱

معنویت در اصطلاح ۲۲

حوزه معنایی دین ۲۴

بخش دوم: رفاه اقتصادی

۱. تبیین مفاهیم مرتبط با رفاه ۲۹

تفاوت معنایی رفاه و اتراف ۳۰

واژه اتراف در قرآن ۳۱

رفاه در قرآن ۳۲

- تعریف فقر ۳۵
- فقر مطلق ۳۵
- فقر نسبی ۳۶
- نسبت رفاه و فقر ۳۷
- خط فقر ۳۷
- سطح رفاه ۳۹
- مراحل رفاه ۴۱
- رفاه حداقلی ۴۲
- رفاه مطلوب ۴۲
- رفاه مطلق ۴۳
- پاسخ به یک پرسش ۴۳
۲. نگرش انسان به رفاه ۴۷
- قرآن و باورهای اقتصادی افراد ۴۹
- نگرش غیردینی ۴۹
- مترفان ۵۱
- متکثران ۵۱
- کافران ۵۲
- اهداف رفاهی این نگاه اقتصادی ۵۴
- نگرش دینی ۵۶
- جمع بین ارزش های دنیوی و اخروی ۵۷
۳. رفاه اقتصادی مطلوب قرآنی ۶۱
- برخورداری مؤمنان از رفاه ۶۱
- نمونه اول: رفاه ذوالقرنین ۶۱
- نمونه دوم: رفاه حضرت سلیمان ۶۲
- نمونه سوم: رفاه حضرت یوسف عَلَيْهِ السَّلَام ۶۴
- نمونه چهارم: رفاه قوم سبأ ۶۴

- ۶۵ نمونه پنجم: رفاه برای اهل مکه
- ۶۷ نمونه ششم: رفاه عمومی در حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف
- ۶۹ پاسخ به یک پرسش
- ۷۱ مهم ترین هدف اقتصادی اسلام رفاه عمومی

بخش سوم: معنویت

۱. حقیقت معنویت ۷۷
- مراحل تحول تاریخ ۷۷
- موج کشاورزی ۷۸
- موج صنعتی ۷۸
- موج اطلاعات و فناوری ۷۹
- موج معنویت ۷۹
- انتظار بشر از معنویت ۸۱
- اهمیت حقیقت معنوی ۸۳
- کانون معنویت ۸۴
- حقیقت معنویت یعنی حیات طیبه ۸۶
۲. معنویت های کاذب ۸۹
- معنویت مطلوب فطری ۸۹
- جویای معنویت به کدام سو می رود؟ ۹۰
- معنویت صرفاً اعتقاد به خدا نیست ۹۱
- شیطان و معنویت گرایی ۹۲
- مخالفین انبیا و معنویت گرایی ۹۳
- بت پرستی و معنویت گرایی ۹۳
- مخالفین رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و معنویت گرایی ۹۴
- معنویت سکولار غربی ۹۶
- پاسخ غرب به نیاز معنوی انسان ۹۷

۹۸. معنویت اصالت نفس شرقی _____
۹۹. نقد معنویت‌گرایی شرق و غرب _____
۱۰۱. معنویت کاذب درون دینی _____
۱۰۳. معنویت متصوفانه _____
۱۰۳. تأسیس مسلک تصوف _____
۱۰۵. توسعه تفکر صوفی _____
۱۰۷. تصوف در روایات اسلامی _____
۱۰۹. شاخصه‌های معنویت کاذب _____
۱۰۹. عدم سازگاری با عقل _____
۱۱۰. مخالفت با علم _____
۱۱۱. اعتقاد به تراوش‌های ذهنی و خلاف واقع _____
۱۱۲. ریاضت‌های بی مبنا _____
۱۱۳. قطب‌محوری و استادپرستی _____
۱۱۴. نتیجه فصل _____
۱۱۷. ۳. معنویت حقیقی _____
۱۱۷. معنویت حقیقی مبتنی بر آموزه‌های وحیانی _____
۱۲۱. مکتب اهل بیت علیهم‌السلام بهترین الگوی معنویت _____
۱۲۶. شاخصه‌های معنویت مکتب اهل بیت علیهم‌السلام _____
۱۲۶. توحیدمحوری _____
۱۲۷. بر اساس علم و عقل _____
۱۲۸. توجه کامل به ابعاد زندگی _____
۱۳۰. نتیجه فصل _____

بخش چهارم: رابطه رفاه اقتصادی و معنویت

۱. رابطه رفاه اقتصادی و معنویت دینی در مکاتب بشری و مکتب اسلام _____ ۱۳۵
- الف) رابطه رفاه و معنویت در مکاتب بشری _____ ۱۳۵
- دیدگاه جدایی دین و اقتصاد _____ ۱۳۶

- ۱۳۷ _____ مفهوم سکولاریسم
- ۱۳۷ _____ نقد نظریه سکولاریسم
- ۱۳۸ _____ دیدگاه اثباتی رابطه دین و اقتصاد
- ۱۴۳ _____ ب) رابطه رفاه اقتصادی و معنویت دینی در مکتب اسلام
- ۱۴۴ _____ دیدگاه اول: تضاد آسایش دنیوی و سعادت اخروی
- ۱۴۸ _____ برداشت تضاد رفاه و معنویت از گزاره‌های دینی
- ۱۵۰ _____ نقد برداشت تضاد بین رفاه و معنویت
- ۱۵۵ _____ چهره فقر در آیات و روایات
- ۱۵۸ _____ دیدگاه دوم: اثبات رابطه رفاه و معنویت
- ۱۵۹ _____ بعد روحانی
- ۱۶۰ _____ بُعد مادی
- ۱۶۱ _____ هدف غایی
- ۱۶۴ _____ رابطه رفاه اقتصادی و معنویت در گزاره‌های دینی
- ۱۶۴ _____ الف) دلایل قرآنی
- ۱۶۴ _____ درخواست رفاه معنویت از خدا
- ۱۶۶ _____ نماد معنویت‌گرایی و دنیا خواهی
- ۱۶۶ _____ دین اسلام خواهان زیبایی و آراستگی
- ۱۶۷ _____ بندگان الهی شایسته بهره‌مندی از نعمت‌های مادی
- ۱۶۷ _____ مال دنیا وسیله کسب آخرت
- ۱۶۸ _____ ب) دلایل روایی
- ۱۷۲ _____ نتیجه فصل
- ۱۷۷ _____ ۲. تأثیر عملکرد معنوی بر رفاه اقتصادی
- ۱۷۸ _____ رفاه اقتصادی پاداش عمل معنوی
- ۱۸۱ _____ تأثیر ایمان و تقوا بر رفاه اقتصادی
- ۱۸۱ _____ ایمان و تقوا عامل رفاه فردی
- ۱۸۲ _____ ایمان و تقوا عامل رفاه اجتماعی

- تأثیر اعمال صالح بر رفاه اقتصادی ۱۸۵
- تأثیر نماز بر رفاه اقتصادی ۱۸۶
- نماز شب ۱۸۶
- نماز وتیره ۱۸۸
- تأثیر استغفار بر رفاه اقتصادی ۱۸۸
- تأثیر دعا بر رفاه اقتصادی ۱۹۰
- انس با قرآن و تأثیر آن بر رفاه اقتصادی ۱۹۱
- سوره توحید ۱۹۲
- سوره واقعه ۱۹۲
- سوره شمس ۱۹۳
- حج و تأثیر آن بر رفاه اقتصادی ۱۹۳
- تأثیر زیارت امام حسین علیه السلام بر رفاه اقتصادی ۱۹۴
- تأثیر شکرگزاری بر رفاه اقتصادی ۱۹۵
- تأثیر حسن نیت بر رفاه اقتصادی ۱۹۶
- تأثیر گناه بر سلب رفاه ۱۹۷
- پاسخ به یک پرسش ۱۹۹
۳. نقش رفاه اقتصادی در حیات معنوی ۲۰۳
- نقش کار و تلاش در رشد شخصیت انسانی ۲۰۳
- نقش رفاه اقتصادی بر بقای دین ۲۰۷
- نقش رفاه در رعایت تقوا ۲۰۹
- نقش رفاه اقتصادی بر انجام اعمال صالح ۲۱۰
- نقش کاروتلاش در آمرزش گناهان ۲۱۲
- نقش رفاه اقتصادی در کسب اجر اخروی ۲۱۲
- نقش رفاه اقتصادی برای رسیدن به بهشت ۲۱۳
- نقش رفاه اقتصادی برای امن از عذاب الهی ۲۱۴
- نقش رفاه اقتصادی در نجات از آتش ۲۱۴

نقش رفاه اقتصادی در آرامش روحی ۲۱۵

رفاه اقتصادی بخشی از موجبات خوشبختی ۲۱۹

نقش رفاه اقتصادی در حفظ آبرو ۲۱۹

نقش رفاه اقتصادی در عزت مداری ۲۲۲

۴. نتیجه گیری ۲۲۵

کتابنامه ۲۳۱

مقدمه

طبیعت و ماهیت وجودی این عالم به گونه‌ای است که زندگی انسانی در آن آمیخته از خوشی و ناخوشی، غم و شادی، سختی و راحتی و شکست و پیروزی است؛ زیرا خداوند متعال، نظام مادی را چنان قرار داده تا آدمی و شرایط زندگی او مدام در حال تغییر و دگرگونی باشد.

از سویی، انسان گرایش و رغبت به خیر و منفعت دارد و از بدی و ضرر به شدت گریزان است؛ از سوی دیگر اندکی توجه به رفتارهای ناصواب اعتقادی، عبادی، اقتصادی و روابط اجتماعی مردم جهان ما را به وضوح این مطلب هدایت می‌کند که انسان به صورت قطعی قادر به تشخیص نفع و ضرر خود نیست؛ لذا نفع را ضرر و ضرر را نفع تلقی می‌کند و قرآن کریم به صراحت می‌فرماید: ﴿عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾^۱؛ چه بسا چیزی را خوش نداشته باشید، حال آن‌که خیر شما در آن است؛ و یا چیزی را دوست داشته باشید، حال آن‌که شر شما در آن است؛ و خدا می‌داند و شما نمی‌دانید».

آنچه مسلم است، برخورداری از رفاه عمومی و پایبند بودن به ارزش‌های دینی و عمل طبق باورهای سازنده شخصیت انسانی از مهم‌ترین دغدغه‌های غالب جوامع، از جمله جامعه اسلامی بوده و هست. این در حالی است که مهم‌ترین شیوه‌های دستیابی به رفاه اقتصادی همراه با ارزش‌های دینی و معنوی در آموزه‌های اسلامی ارائه شده است؛ به نحوی که توجه به آن‌ها به یقین می‌تواند رشد معنوی و رفاه و آسایش عمومی را به ارمغان آورد؛ اما چگونگی رسیدن به این اهداف مقدس نیازمند یک برنامه صحیح و دقیق و قابل اطمینان است که جز با درک درست از قرآن و روایات ائمه معصومین علیهم‌السلام و عمل بر مقتضای آن امکان‌پذیر نیست.

با قبول این حقیقت و زندگی در سایه قرآن البته در همه ابعاد آن، این بصیرت را به انسان می‌دهد که بتواند نفع و ضرر خود را بشناسد و خیر و سعادت دنیا و آخرت را نصیب خود کند و با عنایت به گزاره‌های وحیانی این امکان وجود دارد که انسان در زندگی خود به وسیله کار و تلاش و مدیریت و برنامه‌ریزی، هم از نعمت‌های مادی برخوردار باشد و هم سعادت اخروی را با عبادت و بندگی حضرت حق به دست آورد. نوشته پیش رو برای رسیدن به این هدف مقدس درصدد بررسی رابطه رفاه اقتصادی با معنویت از منظر قرآن و حدیث است. با این امید که با رهنمودهای قرآن و احادیث ائمه معصومین علیهم‌السلام بتوانیم رفاه و آسایش زندگی دنیوی و سعادت اخروی را با هم به دست آوریم.